

Länsieurooppalaisen yksityiselämän historiaa

Philippe Ariès, Georges Duby ja Roger Chartier (toim.): *Omassa huoneessa. Yksityiselämän historiaa renessanssista valistukseen. Suomentanut Johanna Ilmakuus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo, 2001. 426 s. Alkuteos *Histoire de la vie privée III. De la Renaissance aux Lumières, osa Formes de la privatisation*, Paris: Éditions du Seuil, 1985.*

■ Yksityiselämän nousu tieteellisen historiankirjoituksen kohteeksi on yksi niin sanotun ”uuden historian” mukanaan tuomista ilmiöistä. Annalistisen tutkimustradition vaikutuksen myötä historian mielenkiinto on muutenkin pirstaloitunut yhä useampiin aihepiireihin, joista yksityisyyden muotojen lisäksi esimerkkejä ovat muiden muassa maun ja tapakulttuurin menneisyys. Juuri näitä aihepiirejä käsittelee ranskalainen viisiosainen suurteos *Histoire de la vie privée*, ’Yksityis-

elämän historia’, vuosilta 1985–1987. Suomeksi hiljattain ilmestynyt kirja *Omassa huoneessa* on osa tätä sarjaa, katkelma sen kolmannelta osalta, ja ensimmäinen aihepiiriä käsittelevä suomennettu annalistiteos.

’Yksityiselämän historian’ pääideoija ja toinen päätoimittaja oli Philippe Ariès, joka muistetaan ennen kaikkea lapsuuden ja kuolemakulttuurin nostamisesta historiankirjoituksen fokukseen. Toinen päätoimittaja oli puolestaan 1900-luvun jälkipuoliskon kenties merkittävin keskiajan yhteiskuntahistorioitsija, feodalismien, avioliittojen ja keskiajan naisen tutkija Georges Duby. Näistä kummankaan teoksia ei ole aiemmin julkaistu suomeksi, eikä itse asiassa myöskään *Omassa huoneessa* sisällä heidän omia artikkeleitaan, vaan muiden ranskalaishistorioitsijoiden tekstejä. Arièsin ja Dubyn asema käsillä olevan kirjan johtohahmoina on kuitenkin kiistaton ja paremman avaimen puutteessa teos soveltuu myös johdannoksi heidän kiinnostuksenkohteisiinsa. Hankaluutena *Omassa huoneessa* -teoksen tällaisessa käytössä on tosin sen koko ranskankieliseen sarjaan verrattuna suppea, vain pari vuosisataa kattava aikajänne renessanssista valistukseen.

Ongelmaa korostaa myös, ettei suomalaisen laitoksen johdanto-osissa esitellä paljoakaan teossarjan muita osia, vaan ainoastaan lyhyesti koko teossarjan tausta. Koko sarjan perusargumentin referointi olisi varmasti palvellut aihepiiritä kiinnostuneita lukijoita, jotka eivät välttämättä tunne

koko 'Yksityiselämän historian' rakennetta entuudestaan. Varsin Ranska-keskeisen kolmannen osan lähempi suhteuttaminen kokonaisuuteensa olisi myös ainakin osin yleiseurooppalaistanut teosta. Onhan Omassa huoneessa osa sellaista tapojen ja kulttuurin historian modernia klassikkoa, jota voi verrata lähinnä vain saksalaisen sosiologin Norbert Eliasin toistaiseksi suomentamattomaan suurteokseen *Über den Prozess der Zivilisation I-II* vuodelta 1939.

Esipuheiden jälkeen teoksen avaa Jacques Revelin käytöstapoja ja kohteliaisuutta käsittelevä artikkeli. Erityisesti Erasmus Rotterdamilaisen lasten käytöstapaoppaan *De civilitate morum puerilium libellus* (1530) ja Baldesar Castiglionen *Hovimiehen* (1528) varaan rakentuvan tekstin tärkein väite on, että uuden ajan vuosisatoina sosiaalinen kanssakäyminen kehittyi aiempaa säädellymmäksi. Toisaalta yksilön piti suorittaa kaikki tekonsa niin kuin ne olisivat olleet julkisen katseen seuraamia, kun taas toisaalta hänen tuli kyetä erottamaan, minkä saattoi näyttää ja mikä niin hänen itsensä kuin muidenkin oli parempi jättää huomiotta. Julkisuuteen sopimattomista, usein ruumiillisista asioista tuli sopimattomia myös yksityisesti.

Teoksen ainoan ei-ranskalaisen kirjoittajan, yhdysvaltalaisen Orest Ranumin artikkeli käsittelee intiimin historiaa arkitektuurin ja esinehistorian kautta. Puutarhojen, kamarien, alkovioiden ja työhuoneiden tai kabinettien asema eri tavoilla yksityisinä tiloina esitellään samalla, kun kuvataan näiden ti-

lojen käytössä tapahtuneita muutoksia. Näihin kuuluu esimerkiksi vuoteen paikan siirtyminen kamarissa 1700-luvulla kohti nurkkaa tai alkovia, josta tuli tilana erityisen intiimi.

Seuraava suuri teema *Omassa huoneessa* -teoksessa on maun ja kulinariismin historia. Jean-Loius Flandrinin kirjoituksessa huomio kohdistetaan 1600- ja 1700-luvun keittotaitoon ja pöytätapoihin. Suuri kysymys on, tapahtuiko tällä elämänalueella Ranskassa muutos 1600-lukulaisesta, vielä kulinariisesti hienostumattomasta mässäilystä ja pöytien värikästä koristelusta 1700-luvun hienostuneempaan makujen yhdistelyyn ja määrän korvaamiseen laadulla. Eri vuosisatojen keittiöiden objektiivinen vertailu on vaikea tehtävä, varsinkin mitä tulee maun hienostuneisuuden asteisiin. Flandrin pyrkii tuloksiin analysoimalla kulinariasta kirjallisuutta.

Kiinnostava on myös hänen kuvauksensa herkuttelusanaston kehityksestä. Vaikka ahmatti ja herkkusuu olivat pitkään toistensa synonyymeja, kehittyi ranskaan uudella ajalla oma sanansa, *friandise*, myös hienostuneelle ruoasta nautiskelulle. Hyvän maun kehitys olikin 1600–1700-luvun Ranskassa ilmeistä, sen ollessa osa koko kulttuurin pitkän keston muutosta. Hyvä maku ei myöskään, merkityksellistä kyllä, näytä rajautuneen *ancien régime* yhteiskunnassakaan aatelisten yksinoikeudeksi, toisin kuin vaikkapa rohkeus taistelulentällä, vaan maku ymmärrettiin synnynnäiseksi lahjaksi tai sosiaalisesti hyveeksi, jonka saattoi omistaa alempisäätyinenkin.

Yksityiselämän historiaan kuuluu olennaisena osana myös perhesuhteiden historia. Aihepiiriin tätä puolta edustaa teoksessa Jacques Gélis'n artikkeli lapsen yksilöllistymisestä. Yleinen käsitys on ollut, että lapseen kohdistunut voimakas kiintymys olisi ollut uuden ajan alkuvuosisatoina ja yleensä esimoderneina aikoina nykyistä harvinaisempaa. Näkemys on kuitenkin ilmeisen virheellinen, minkä Gélis hyvin osoittaa. Vaikka usein oli tapana antaa kuolleen lapsen nimi nuoremmalle sisarukselle, ei tätä tule pitää niinkään todisteena lapsen ei-yksilöllisestä asemasta kuin merkkinä jatkuvuuden tavoittelusta.

Muutoksia tai jännitteitä Gélis löytää analysoidessaan käsityksiä lasten kouluttamisesta, josta tuli 1600-luvulta alkaen yhä tärkeämpi osa luonnon kahlitsemista ja paremman elämän turvaamista jälkikasvulle. Lapsuuden käsitteen olemassaolo myönnettiin jo 1500-luvulla, mutta vaikka varhaislapsuutta ryhdyttiin suojelemaan entistä paremmin ja lapsen asema yksityistyi ja tämä astui yksilönä osaksi länsimaista yhteiskuntaa, ei muutos ollut kertakaikkinen eikä kivuton. Omanlaisinaan julkisina ihanteina pysyivät vaikkapa Mozartin kaltaiset ihmelapset, ja koulutuksen vaatimusten kasvu toimi vastapainona samaan aikaan tapahtuneelle luonnollisten lapsuusihanteiden nousulle.

Teoksen kaksi viimeistä artikkelia ovat aihepiiriltään paitasi yksityisyyden, myös kirjallisuuden historiaa. Madeleine Foisil esittelee ensin syvimmästä sisimmästä kirjoittamis-

ta, ja sen jälkeen seuraa Jean Marie Goulemotin teksti yksityisyyden kuvaamisen julkaisemisesta. Molemmissa artikkeleissa käsitellään päiväkirjoja ja muistelmia kirjoittamisen genreinä, mutta Foisilin laajahkossa tekstissä pääpaino on perhekronikoiden kaltaisten tosielämän kertomusten analyysissä siinä missä Goulemot syventyy enemmän todellisuuden kuvaamiseen kaunokirjallisissa teoksissa. Myös tästä näkökulmasta päädytään siihen, että yksilö oli 1700-luvulla poliittinen kokonaisuus, jonka ei kuitenkaan sopinut *ancien régime*n yhteiskunnassa avautua kokonaan muille. Ihminen määrittyi julkisen roolinsa perusteella, mutta samaan aikaan oli olemassa varsinkin ruumiillisia elämänalueita, joihin puuttuminen oli tapojen vastaista. Yksityinen ja intiimi piilotettiin julkiselta olemassaololta myös kirjallisuudessa.

Omassa huoneessa on kiinnostava ja näyttävä teos. Kirjan ulkoasu on tyylikäs ja taitto harkittua, ja runsas kuvitus pääsee myös mustavalkoisena yllättävän hyvin oikeuksiinsa. Suurikokoinen sivu ja juuri kuvituksen sisällyttäminen myös suomenkieliseen laitokseen luovat paikoin hyvinkin oppineesta tekstistä varsin yleistajuisen vaikutelman. Myös suomentaja Johanna Ilmakunnas on tehnyt ansiokasta työtä. Ranskalaisen oppineen tekstin rakenne poikkeaa suomalaisesta kirjoittamiskäytännöstä niin paljon, että loogisesti sujuvan ja silti lukijan kannalta myös suomennettuna nautittavan ja sujuvan tekstin tuottamisen on täytynyt olla haas-

teellinen tehtävä. Vaikeudet on kuitenkin voitettu tyylikkäästi, eikä opillisen tekstin eksaktiudesta ole jouduttu tinkimään.

Omassa huoneessa kuuluu vielä pienehköön joukkoon uusia suomennettuja historia-teoksia, jotka on toteutettu tyylikkääseen ulkoasuun panostamisen ja laajaa lukijakuntaa tavoitellen. Tällaisten, opillisesti korkeatasoisten teosten markkinoita ei meillä ole perinteisesti ollut. Kirjan asema kulttuurihyödykkeenä on kuitenkin murroksessa. Sähköiset viestimet haastavat yhä uusilla tavoilla paperille painetun ja kaupasta ostettavan tekstin aseman. Yksi ilmeinen mahdollisuus perinteisen kirjan puolustamiseksi on korostaa sitä esineenä myös esteettisessä mielessä. Luulenkin, että myös kustantajat tiedostavat tämän, mistä seuraa, että tulemme näkemään käsillä olevan teoksen kaltaisia historia-tuotteita jatkossa lisää.

Jouko Nurmiainen